

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
за религиозна и църковно-обществена просвета

† Ловчански митрополит ГРИГОРИЯ

Екзарх Йосиф I – великан на духа и делото

Като живялесте биваше той перед народа... Той бе като
утрива гледал върв облак, като мисела възла в даите от
като дабине свещал над круна на Беснован... и като вогарик,
като се влела де облаците. (Сирах 50,5, 6, 7, 11).

Ваше Светейшество,
Ваше Всевоспросвещенства,
Ваша Просвещенства,
Боговъзлюблени брати и сестра,

Историята на нашия народ е низ от делата и подвизите на велики мъже. Славните им имена и дивни образи сияят със славата на бесмъртното и величното на подвига. Със своята истинна светлина те озаряват пътя на поколенията за народно тръжничество и възход.

Всепота нашият народ е възпяван на своите недра великани на духа и подвига, блясали от Бога със знака на народни водачи. И те, въздъхнали в себе си като във фюга конюжките и желанията, мечтите и надеждите, възделената и чашината на племето ни, застават начело на народа ни, творят събранието му, водят го към възход, културно творчество, просвета и всестранио развитие и чертаят пътяща за неговото величие и слава.

Сред множеството народни тръжници и духовни вождие на народа ни особено се очертава в най-новата ни история величавият образ на Негово Блаженство приснопаметния Български Екзарх Йосиф I, Екзарх Йосиф – едно изключително име в новата българска летопис, един великан на духа, един гигант на делото!

Двадесет преди 133 години в полите на гордия роден Балкан, в дивен, борески и родолюбив град Калофер, Лазар Пончев, светското име на Екзарх Йосиф, бива закръпен и възпитан в духа на традициите на родната на си. Църква, верски чувства и народностни идеали за независима Българска православна църква и свобода Българска държава. Надарен с буден ум и високи интелектуални и духовни качества, той проявява неутолим стремеж към наука и знания, за да се подготви да бъде полезен на своя поробен народ и родната ни св. Църква. Убеден в братските чувства на руския народ към братя българии-роб, той копнее да отае в Русия, крепост на православно и славянство, да продължи образованието си в руска духовна семинария и академия и се подготви за служба на Бога и народа. В очакване да се оформи амбиансът му за Русия Лазар Пончев, да не губи време, постъпва в известните тогава гръцко и френско училище в Цариград, където разкрива своите богати дарования и духовни качества и показва блестящи успехи.

Показвателни отлични успехи от Лазар Пончев са високо оценени от неговите съграждани покровители първенец в Цариград и те решават на свои средства да направят свои даровит съграждани да продължи образованието си в Париж – в Сорбоната. Тук той слага и завършва с висока учена степен философия, литература и право. Под влиянието на високата френска култура и демократични традиции Лазар Пончев израсна високо и политическият му поглед се изостря, за да може да обхване цялата широта и дълбочина на българския национален проблем от това време.

Придобил солидно образование, голяма култура и знания с богати знания, дълбока мъдрост и житейски опит, Лазар Пончев се връща в Цариград с всестраниа подготовка

за служба на своя поробен народ. Пред него се открива широки поле за народолюбива дейност и се изправя една блестяща светска кариера. Но Божият промисъл и нуждите на Църквата и народа ни му откряла друга съдба. Разкрил в кратко време своите високи духовни качества, интелектуални способности и големи ценности на своята строило оформена цялостна личност и характер, той привлича вниманието на Негово Блаженство Български Екзарх Антим, който го взема под своя закрила и назначава секретар на Българската Екзархия – един институт, който изграждаше стремежите, чашината и възделената на целия ни народ от онова време да живее и твори в свобода и единство.

Осуществяването идеалите на Екзархията изпослако просветени, висококултурни, дълбоко мъдри, всеотдайно предали църковни джатели. Получил явря църковно-обществена школова при знаменития Екзарх Антим, проникнал се от високо съзнание за нуждите на Екзархията, Лазар Пончев решава да се посвети на духовно знание и приема монашески постриг с името Йосиф. Проявил достойни качества на клирик, той в скоро време става Ловчански митрополит, а на 24 януари 1877 година той е избран за Български Екзарх, за да продължи и следва неостановено църковно-патриотичното дело на своя знаменит предшественик и мъченик Екзарх Антим.

Екзарх Йосиф се възкачва на екзархийския престол с високо съзнание за големата мисия и дълбокото отговорност за историческата отговорност, които Бог и народът му откряват.

Не бива утаснали още пламъците, не бива стъхнали воплите и стелпавата, не бива засмхнали още потоците кърви на априлската споня, когато Екзарх Йосиф нов управленост на Екзархията. В това време и братът руси, адхюваност от думите на Христа Спасител: "Нама любов по-голяма от тая, някой да положи душата си за своите приятели" (Иоанн 15:13), извести Освобожденилата война. Всичко това бива тежка обстоятелства за дейността на младия Екзарх. Но с дълбоката си прозорливост на мъдрец, с гъвкавата тактика на дипломат и с търпението на мъченик той успява да проследява всички претек да възлота всички трудности и да повеле делото на Българската Екзархия по пътя на развитие, да изпълнява предначертания план и осмествява поставения идеал. И цели 40 години той носи тежкия крст на първосветителски и народностно служение. Цели 40 години той живя с гътите и надеждите на народа си. Възлюваност от любов към народния идеал, той с рядко себоригане и постолявост водл културната борба за прибиране и народностно обединение на разграбеното българско църковно частно.

Разбирал величната историческа истина, че вървата в просветата св мощни фактори, сигурна средства и възложда пътеша за постигане народния идеал – националното ни обединение, той възлага всичката си енергия и цялата си морална сила за възла на Църквата и участването на завладяа висоти. Надарен с пронизателен ум, с гледал като гранит воля и неустрашим дух, той организира Българската църква в пътноста и призовава в нейните обятия всички българи от Османската държава. Просветното дело той гласка напред и го организира на здравни и модерен начала, за да достигне своя разволя в пълен разцвет.

Чрез Църквата и училището Екзарх Йосиф пробуждал, просветявал и възвръщавал народностното съзнание. Със своя твор-

Слово, произнесено на 24 юни 1973 година в съвещание катедрален храм „Св. Неделя“ по случай 58 години от блажената кончина на Екзарх Йосиф.

чески размах, организаторския талант, родолюбивия подвиг и безплатното отдаване в дейност в служба на род и Родината той организира, обожавана в славната България в Османската държава и им даде култура и просвета.

Но, когато да доведе до край чаканото дело, да догоди преставената шея и се раздала постигнатата идея, за България и българския народ настъпва зловолучно времеца. И дядо на Екзарх Йосифа никога не остана друма. И той, страшно скръбещ, се завърна в найката Ропота облен в горчиви слъзи по разрушен народен идеал, граден толкова години с такова любов, непосилан труд и много жертва. Без да падне духом и без вярата във тържеството на правдата да се поколебее той славно оми предн 58 години.

Боголюбиви братя и сестри, името на Екзарх Йосиф е скъпо за всяко българско сърце, защото той е една изключителна личност в нашата нова история. Делото му остава незавършено.

† Левантски епископ ПАРТЕНИЙ

Неделя на всички български светци

Както се учредил празникът „Неделя всех святых“ (първата неделя подир Петдесетница), така се учредил и празникът „Неделя на всички български светци“ (втората неделя подир Петдесетница).

Византийският император Лъв Младши (886—912) имал за съпруга царица Теофана, една подличница и праведница сред разкошната светска обстановка на византийския императорски дворец (Служба в нейна чест изпсал св. Патриарх Евтимий Търновски 400 години подир нейната смърт). Византиец от нейното подличничество и праведност, императорът решил да я построи храм в Цариград, което Теофана посрещнала с ужас и го молала със съзми да не върши това. И естествено, защото истинският светец е винаги с най-скромно мнение за себе си. Тогав императорът се съветвал със Цариградския патриарх (Стефан I — 886—893, или Антоний II — 893—895, или Николай Мистик — 895—906, или Евтимий II — 906—911), как да бъде зачетена светостта на Теофана и кому да бъде посветен новостроеният храм. Така стигнали до мисълта да учредят нов празник, „Неделя всех святых“, за покрив всички светци да бъде вътре и Теофана.

Коя е основната идея в тяга мисъл и в това празненство? — Да бъде зачетена всяка животна в Църквата Христова и да бъде използвана като ходатайствен капитал пред Бога. Чинто волно по отношение на коментите е светостта по думите на апостол Павел: „Този е волята Божия — вашата светост“ (1 Кор. 4:3). Е добре, щом светостта на човека представлява такава мирова ценност, щото Бог само не търси в човешкото съществуване и нищо друго, тогава ясно е, че никое светийско постижение не трябва да бъде безцелно и загубено в чърковната съкровинница и не трябва да бъде преобригано, а непременно да бъде зачетено и използвано. И понеже не всички светци са известни на Църквата с подробности на своето живне и даже със своето имена, затова те всички биват съкрупно почетени и призовавани в съвместно чествуване на „всички светци“, които от векове са съществували и просияли със светост в благодатта на Христовата Църква.

След като се образувал националните Църкви в православния свят (от IX век насам — на първо място в България), естествено те възпитавали благодатна ревност и постигали нейната цел — светостта в своите членове през възрастта, по който начин покрив събора на асеселските древни светци се получават и сами свои светци от националното изпълнение на авториталните православни Църкви. И както във вселенската Църква това е так не всички имена и повалвал са известни, когато постигнатото благоствие и светост са безспорни. Затова по линията на естествено опражнително възраде основателно и поемистите православни Църкви като Вселенската учредяват съкрупно чествуване на своите известни и неизвестни светци със своята цел — да съберат по този начин щация си светийски капиталет и да го използват като съборна ходатайствена моллата на всичките си светци за всечовешко преуспеяние на благоистеството и Христовата добродетелност.

Така братята руси имат отдавна „Неделя всех святых в земле Российской просиявших“, също събирате за своите, също ирпъкните отиш за своите. Са. България православна църква също учреди с пълно право такава празник за всички светци от българския произход просияли в светост (протокол № 24, § 1 от 30 декември 1933 година), и даже по нареждане на Св. Синод се написа служба за този празник (иже още непалежата — непалежата се само транспарти и комедия в най-новото издание на Служебника). Ръбира се, в това чествуване са взети преднак всички известни светци, които си имат отделна чествуване през годината на съответните дати, като св. Соловския братя Кирила и Методий, Охридските му-

чимо в паметта на приназветелния им народ. Той е гордост за Българията православна църква. И тя своето почита неговата светла памет и чърковно-народно служене и всяка година в деня на неговата блажена кончина с моллата възпоменавана подвига и делото му и ги сочи за пример в възпоменаване на поколенията във всегодната им служба на Бога и народа ни.

Да бъде вечна и блажена паметта на великия и приношамелен български първопратерх Екзарх Йосиф I, за негово напълно са приложими думите на прерайри Иисус син Сарафов: „Колко величествен биваше той сред народите... Той бе като урвна звезда сред облаци, като месечина пълна и люте си; като слънце, светело над храма на Всевинния, като да светела във всички светни облаци... и като иларис, който се издига до облаците“ (Српх 50:5, 6, 7, 11).

Амин.

дотарци св. Климент и Наум, св. Иван Рилски, св. Тодосий и Евтимий Търновски, и пр. докъм 60 дати в годината, за които имаме житие или даже житни и служби. Но има и дати и имена се издирата известна постигната светост на чърковното изпълнение в България? Съсем не! Колко висококачествено благоистествие е култивирало не само сред сещенство и монашество, но и сред брачните наши прадеди, тъй даже и съвременници. Колко семейства в миналото, тъй и в нашето разшироно време са превърнали Христовото Евангелие в личен живот и в семеен бляг! И ако Христос казва, че който напои Неговите труженици с чаша студента вода, няма да изгуби наградата си (Мат. 10:42, Мар. 9:41), то какво трябва да се каже за известното българско сърдечно гостоприемство, за борбата с греховните страсти и похоти чрез пост и моллата и постигане на висока добродетел, за пожертвувателното чюдостроение на българина, за висотата на правене, за изключителната чърковност, които им са запазила като наци и пр.? Общият народен факт е, че българският народ се отличава с най-високо качество христовия добрадетелност сред всички народи в границите на бившата Османска империя, което търди съвременният оменедит, преподобий Панасий Халеандарски и търде много мужедни, поетали нашите земи и опознали нашия народ. Но истинно това са съкрупно прапникни на духовния брялент — светостта, а Господ казва, че в духовната област скромното смирение е по-вечно в Божините очи от самоосъзнатата добродетел (Лука. 18:14), която мисли и други думи поистри великит апостол Павел (1 Корин. 1:26—31).

Ами колко невинни деца са умрели на българска земя, след като са бивали обривени чрез тайнството си, кръщение — омгити от всяка греховност и преда да вършат каквото и да било личен грях. Колко от тях са ставали невинни жертва на поробителския итаган — с отсечени главички или с разчезване на две половина телца? Има тола духовно богатство няма цена пред Божината пренеска? Не може да бъде! А това е деската чистота и невина светост, за която казва Господ, че ангелите им хранителта на небеса винаги гледат гледта на небесния Отец (Мат. 18:10), а ръбира се, и те зведно с тях подир безгрешната си и особено мъченическа смърт.

Ами колко преподобни подвижници-пустинници са посещавали тежестта на благоистеството си подвиг и са получавали Божия дарованча, без ние да знаем никакви подробности за техния живот, даже без да знаем имената им? Например знаем само името на пустинника Вараам, който през XIV век се подвизавал в местността „Черней“ над Рилския манастир, без да разводагаме с повече дани за неговото живне; или думистожителя Теодата, чиято поенерта постигнал — малко по-отре от гроба на св. Иоанна Рилски — и доста се чърква с чистото име, но нивоя не може да каже за него нищо повече; или какво знаем за живота на преподобния Сергей Клинковски, който оставал даже нетелни моли подир смъртта си, загривени нивоя от някакви чужденци; или търде малко знаем за преподобния Софроний Селаския, за когото неговите съселни казват, че 16 години подир смъртта му (1873) са намерени неговите нетелни моли, но останени оградни неведене пак в земта; или преподобния отшелник Севастиян, който имал дар на изродливост, който се подвизавал в една пещера под Елена връх на Рила планина и за когото ние търде изотроено при-сопоставимити отец Неодит Рилски; или преподобния Атанас, дървеч Кудаловски, който се подвизавал на Атон и умрял в Зографския манастир и който по руско свидетелство просиявал приживе чудотворно в благодатна дърби; или отшелникът Нивитя Преображески, който се подвизавал в една нолдла под постигната на св. Иоанна Рилски и умря и е погребан при църквата на ридкожастрския метох „Орланд“,

и пр., и пр. А кой може да каже колко са ония ревностици на благочестието, които са се поднаждали в горни мустаци и манастири в продължение на 1100 години българско православие християнство и чийто подвиг, заслуги и благодати постижения са известни само на едного Бога?

Ами колко мъченичество са изтърпели нашите прадеди и деди под османското робство, когато да живееш значело да страдаш, както четем в автобиографията на св. Софроний Врачански. Колко мъченически подвиги са поемели нашите предшественици сънародници, когато османската власт предприела масово помахомаданчане на Родоските, Пиринските и Герзовските православни българи! Колина са принаждали кръвта си за Христа, колцина са търпели глад и студ по гъстите гори, дето са крили себе си в яврата си от насилни! Колко души след непосилни мъчения и издева-

телства са се хвърляли от високи планински скали в дълбоки пропасти и реки все заради Христа! Нима това не е велика и онова на Бога? Не може да бъде!

Вече това е все подвиг на благочестието заради Господа, макар да е останал анонимен в болшинството си за днешната наша църковна и историческа памет. И както магично събира желанието съгответно в еден кун от развородна смес, така и "Неделята на всички български свещци" събира в пълна стъпкащото всичката осъществена през вековете българска святоост на известни и неизвестни благодатни постижения, за да бъде използвана като ходатайствено молитвено хор пред Твореца в Промисловата Бога за мир и благочестие на многострадاليا във вековете български народ и многогънкната от вражеска нога българска земя.

Ролята на църковните хорове за развитието и напредъка на хоровото пеене в България

Известно е, че през време на османското робство и през възрожденската епоха нашият народ не е познавал хоровото пеене. Това не само църковните песнопения, службата в храмовете и манастирите, но и народните песни, така силно свързани с ежедневието на българина, се изпълнявали само на един глас — монофонио. По-късно и в издигнатите училища — тети първи разказници на народа-просвета у нас, ръководени от духовни лица, свещеници и манахи, — учениците изучавали църковните псалтирски творби също едногласно.

Прето е източното църковно пеене да се съвзорожда с "веси". Исоирирането обаче се прилага рядко, и то само при масово пеене и извска специални познания от страна на изпълнителя за спазване на правилата при промяната на основните тоналности, свързани с развитието на мелодията.

Исоирирането се прилага и към народните ни песни (в примитивна форма) с непрекъснато поддържане основния тон на гамата, подобно на рудното при габата. Но то се практикува рядко и само при масово пеене.

Едва когато обучението в началните училища преминало в ръцете на светски преподаватели — народните учители, тук-тава започнала да се появяват нови училищни песни с по-сложно изпълнение на два гласа с паралелно гласовооде на терца или секста, считани за най-лесно усвоими музикални съчетания. Но все още развитието на хоровото пеене се спъвало и от това, че изродното учителисто отдавало по-голямо значение на изродното църковно пеене, отколкото на запалната музика. През онова време общините в градове и села при изначаването на учители за своите училища ни поставили като главно условие да бъдат едновременно и църковни певци в енорийските храмоове. Учителите освен това се задължавали да водят учениците в неделни и празнични дни в църквите, за да ги упражняват в пеенето и изоирирането. В желанието да оправдат това са задължили учителите старателно изучаваля източната Хурмузена немона нотация, на която били преведени и приспособени всички славянски църковни песнопения, обределени да се пеат през цялата година и в Баналя заедно до такава степен, че не им оставало време за други музикални занимания. Но намирали се между тях и музикално талантливия работници, които, желайки да отговорят на изискванията за съвременността, се старали да открият нова пътека към по-прогресивна проява в изкуството. По същото време в градските изначивали и други просветни община — народните читалища, откъдето се пръскали революционно-освободителни идеи между пробуждащите се граждани и младежи и се въдвела любов към науката и изкуството. В устройваните там събрания и вечерни въз от културните занимания се изпълнявали и новосъздадени гласни песни от български автори, дустроени на двугласно сложение по подобие на ученичките песни. Така от едногласно изпълнение постепенно се е мнявало към многогласно.

Ето и някои данини, които потвърждават гореказаното. В "Спомението" на Миталв Костов четем следното: "От 1870 г. в Русе започнала да прозяваля музикална дейност известният общественик Тодор Хаджистанев, закририл богословие в Белград. По негова инициатива тук било организирано певческо дружество, което си поставило за цел да създаде певчески хор за едногласно изпълнение на източнорудковно пеене. С 20-те записани членове хорът при дружеството под дарителството на Т. Хаджистанев приготвил необходимия репертоар и обучените вее певци започнали да пеат в храма "Св. Троица", разделени на две групи за "десния и левия клирос". Според "Спомението" на дядо Обретенов през 1872 г. при изачването на Евларк Ангим в Русе в параводното, което отпало за вечерне ескзарка, се намирали а хористите-ученици от дружеството. Те му

изпели "многая лета" и други песни и декламирали стихове, съчинени от П. Р. Славейков.

Така е случило и с учителя Никола Златарски от гр. Търново, който "през лятото на 1846 г. посрещнал с ученичките хор мизация през града густани Медвид, при състоялото се тържество била използвана песния текст, съчинен специално за случая от Даскал Пеню Давидов, а мелодията — композирана от самия Н. Златарски. В края на същата година хорът посрещнал в града и новия митрополит Атанасий (назначен вместо изгонения гръцкия владика Неофит) с песия, подготвена пак от посочените по-горе автори (вж. "Обявен сборник на Габровската Априлска галмания" от П. Кисимов, Пловдив, 1900 г.).

Неска спомечем и за онова на учителя Яко Мустаков от гр. Свищов да организиран през 1862 г. църковен хор при храма "Св. Преображение" преди замиването му да следва музика в Букурещ, желайки да внесе новост с двугласно изпълнение. "Хоровото пеене обаче не се харесало на богомолците от кварталта и те помолвали Мустаков да вее едногласно източн пеене, защото предпочитали да слушат хубавия му мелодичен глас" (вж. "Спомени за гр. Свищов" от И. Николов — 1925 г.). В по-късно отварените класни училища за подготовка на учителска кадра, където се преподавало по новата Лянкастерова система, възвездано от Неофит Рилски и гр. Савоиков, Казанлък, Габрово, Копривница и другата, също се образували ученичките хорове. При установените през годината училищни празненства, посещавани масово от народа, хоровете изначили живо участие с едногласно и двугласно изпълнение на новосъздадени ученически и възрожденски песни, внасяйки по така начин изродителен елемент в тържествата

И така, съвзедени за по-голям музикален напредък в това отношение през този период не измереми изиски. Давно е, което разполагаме по въпроса, говорим, че до Освобождението ча България не се срещат никакви следи от съществуващо хорово четиригласно пеене, което да се е практикувало в никой кят от нашата страна. Става ясно, че при мравчата обстановка на днешния ни политически и духовно робство са липсвали обективни условия за появата на подобно пеене. Това нима ло изродени кадри от образувания музикална, които да се заемат с такава изначивание, нито се намирали музикално ограничени изпълнители-хористи за формирание на хорни системи. Едва след Освобождението на България (1878 г.) в изродите ни покрай едногласното пеене започнала да си пробива път и хармоничното хорово пеене, пренесено в страната ни изродначално от нашите братя-освободители. Ето и някои подробности. Когато руските храбри войски стъпили на българска земя и освобождавали един след друг нашите градове, авоиното командване наредвало да се отслужават тържествени литургии и благодарствени молебни за постиженията победи, а армията продължавала своето отстъпление. Така ставало и в Свищов след преминаването на руските войски през Дунав. Тук за първи път на българска земя била отслужена литургия с благодарствени молебни от руски войнички хор под ръководството на директора Герасимов — Члюв в катедралния храм "Св. Троица". Половин войнички хорове са пеели и в други освободени български градове. Чрез тях нашият народ получил представа за хармонично пеене и за неговата красота и съвършенство в сравнение с монофонията.

Част от хора на Герасимов останала в Свищов до свършването на Руско-турската война. През краткия престой в града директентът успял да включи в състава му и подготвени от него български хористи. Когато дошло време русите да напуснат България, директентът Герасимов изначил заместник българин, който да поеме ръководството на хора. Така заместник намерил в лицето на Яко Мустаков, по-

дунд музикално образование в Букурещ. Под негово диригентство хорът продължаваша да пее в същия храм „Св. Троица“ от 14. XI. 1878 до годината на неговата ранна смърт — 1880 г. (вж. същите спомени за гр. Славейков). А междувремето през 1880 г. новото българско правителство се погрижило да постави от Русия музикални педагози за преподаватели по пеене в новотворителните средни учебни заведения. Успоредно с учителството те се задължавали да формират и ръководят църковни хорове с оглед да подготвят и диригентски кадри. Ето техните имена и основни заслуги:

1. Александър Доброволски бил назначен за учител в Пловдивската гимназия. Той организирал ученически хор и със същия хор пее в градската катедрална църква. Негови ученици след завършването на гимназията сами образували хорове за останалите църкви в града.

2. Алексей Шулюговски бил назначен във Враца. Неговото име срещаме и в градовете Търново, Разград, Асеновград и Чепеларе. Като учител по пеене в споменатите градове той създавал ученически хорове, с които пее в съответните градски църкви. Негови ученици от Враца, с които съм се срещал по-късно, с голямо уважение произнасят негово като отличен учител, положило основата на музикалното образование в града. Освен църковни диригенти той подготвял ученици и по инструментална музика — особено по шугука, — диней от които впоследствие продължили образованието си в чужбина и постигнали големи успехи като инструменталисти. В Асеновград и Чепеларе покрай учителската си и диригентска дейност през 1906 г. А. Шулюговски започнал да събира и записва по механичен начин на фонографен апарат с възможни цинковани народни песни, слушани от българо-мохамеданското население в родния си край.

3. Константин Терасевич, назначен в Шуменското педагогическо училище, а по-късно преместен в Русенската гимназия. И той също със своите ученически хорове пее в градските църкви. Доволно плодотворна била дейността му да музикалното развитие на населението от тези градове, се вижда от множеството музикални труженици, излезли от Шуменската и Русенската гимназия, които ревностно пропагандирали хоровото пеене.

4. През 1879 г. Министерството на народната просвета поканило и българина Николай Иванов Николаев от гр. Болград (Бесарабия) да заеме в София учителско място в Първа мъжка гимназия и да ръководи едновременно църковния хор при катедралата „Св. Неделя“. Основаният от него катедрален хор в продължение на 25 години до откритието на първото музикално училище — 1904 г. — бил средние на музикална просвета в столицата на България, своето рода певчески институт, откъдето са излезли първите ни учители по пеене и музикални изпълнители. От него се изтъквали и практически школувани диригенти, които основавали нови хорове в съответните църкви и в провинцията, споматили по такъв начин за разпространението на хоровото пеене в България. В същото време отделни любители на музиката — младежи отивали в Русия и в Европа да вземат музикално образование и се връщали в родината вече специализирани, за да заемат учителски места по пеене в гимназиите и педагогическите училища и да ръководят също така и църковни хорове.

В резултат на това в по-големите градове след след друг изникнали църковни хорове, ръководени най-напред от любители, а след това и от специално подготвени музиканти, които допринесли твърде много за напредъка на музикалната култура в нашата родина. Църковните хорове постепенно се оформили като певчески колективи при градските църкви. Последните поемали върху себе си грижата за материалната им издръжка. Църковните настоятелства отпускали на хоровете месечни субсидии, за да им гарантират систематично водене на музикални занимания при платени диригенти. Субсидиите, независимо от размера им, определяли според материалните възможности на църквите, допринасяли за укрепване на хоровете като слободни организации, в които членовете предали любители на музиката, будни и способни младежи от населението, възбудени от желанието да посветят свободното си време в служба на това възвишено изкуство. Материалната издръжка задължавала ръководствата на хоровете да огранчават своите членове с елементарни музикални познания и да развиват непрекъсната дейност за напредъка на колективите с оглед да открият пред църковните настоятелства и пред епархиалните-богомолци резултатите на хоровите постижения чрез изважките в хоровите дитургии от св. Синод.

При положение, че до 1904 г. у нас не е имало нито музикално училище, нито изцяло друг институт за получаване на музикално образование (освен преподаване уроци во нотен пеене в малкото тогава гимназии и педагогически училища), хоровете покрай постигането на поставените църковни задачи са съдействували и за развитието на музикалното дарование на по-способните хористи. Един от тях след продължителен труд в стажуване създавали свои църковни или граждански хорове, други ставали вокални изпълнители,

трети постъпвали като артисти и в оперната дружба в София, а четвърти замислявали в чужбина да специализират в разни области на музикалното изкуство.

За да изтъкнем по-убедително ролята на църковните хорове за насаждането и разпространението на музикалното изкуство в България, ще изберем имената на по-известните хора и артисти, които в един доста дълъг период от време са получили в тях своите първоначална певческа подготовка. Това са първите наши оперни артисти: Иван Вулиц, Мара Фратева, Драгомир Казаков, Ана Тодорова, Христина Морфова, Цеко Каролев, Елена Оручки, народните артисти Петър Райчев, Михаил Попов, Райна Михайлова, прославил се оперен артист Борис Христов, Дмитрий Узулов, Илия Пософов и много други стари и млади артисти и хористи от Софийската и от провинциалните опери, известни не само у нас, но и далеч над пределите на отечеството ни. Общо взето, в недалечното минало едва ли бихме срещнали професионален музикант, независимо от областта, в която е работил, да не е получил музикалните си „закваски“ в някоя църковен хор.

По-късно по силата на нарастващите музикални потребности на съвременното от църковните хорове започнали да се изтъкват кадри, около които се формирали нови граждански ансамбли, които да разработват светски песни и други художествени музикални произведения и да ги изпълняват на тържествените концерти пред народа. А в много градове църковните хорове в пълен състав поемали и функциите на граждански хорове, за да пропагандират и светската музика.

Тук ще изберем имената на известни български музикални дейци, татчеи от нашата общност за заслугите им към изкуството, които покрай другите си професионални занимания са ръководили и църковни хорове. Ще започнем от най-старите:

Георги Байланов от гр. Ст. Загора. Дирижирал църковни хорове в Мазанлък, Ст. Загора и Пловдив.

Емануил Каналов от Габрово. Дирижирал църковни хорове в Пловдив и Казанлък. Освен светски композиции е написал и духовната творба „Омолото на Христа“.

Михаил Райнов от Сливен. Дирижирал църковни хорове в Ямбол и Сливен.

Панайот Пшклов, роден в Пловдив, дирижирал църковни хор в Лом. Освен светски композиции написал и църковна дитургия посветена на Пловдивския митрополит Максим.

Иван Колев, роден в с. Обидин, Неврокопско, ръководил църковни хорове в Цариград, Одрин и в Неврокоп. Написал и запечатал дитургия от произведени на руски автори.

Руси Коджанов, роден в с. Върдун, Ескизумаево, дирижирал църковни хорове в Габрово и Видин. Той е известен с проведката от него в България реформа в смесените хорове — пръв сменял десетките гласове на сопраната и алтовата партия с женски. Тази реформа била най-напред приложена в Русия от руския композитор и църковен диригент А. Архангелски.

Атанас Балев, роден в Прилеп, дирижирал църковни хорове в Солун, Витол, Русе и Кюстендил. Написал дитургия върху източнотърковни напевни.

Добри Христов, роден във Варна, ръководил църковни хорове във Варна и София, а в семинарската църква „Св. Иван Рилски“ в „Св. Сасомиславия“ и в храм-музея „Св. Александър Невски“, където е създал най-хубавите си духовномузикални творби. Добри Христов е написал: 1) Четиригласна дитургия за смесен хор върху старобългарски напев 2) Общодостъпна за хорово пеене дитургия № 2 и 3) Пеене за молебен, водосвет, панхида, и венчане — всички напечатани в София. Неотчетаните му духовни музикални творби са откупени от Св. Синод и се съхраняват в неговата библиотека. След пенсионирането му през 1937 година той всецяло се отдал на църковнопевческо творчество. Опичал разработването старобългарски напевни, написал това започнал да хармонизира и източнотърковни песнопения. Интересно е да се отбележи, че преди това той имал отрицателно отношение към източното пеене и често пъти ме упреждал, че за в него творчество се уличавам от „гръшките“ източни напевни. Много усилно трибавие да употреба, докато разколеба това му убеждение и докажа, че източното пеене не е „гръшко“. После той сам започна да работи върху тях и хармонизира твърде сполучливо „Свете тихий“ — гл. II, „Кто Бог велик“ — гл. VII, „Возлюблю ти“ — гл. VII, „Достойно ест“ — гл. VIII и др. много композиции изпълняване с хора в „Св. Александър Невски“. Д. Христов изпитавал голяма привързаност към този хор и ивещал споделяне своя план да го преобразува в „църковнопевческа капела“. Възнамерявал да изтъкне музикалното творчество на българските композитори. Прездвернатата му смърт (23. I. 1941 г.) осуети осъществяването на тези намерения.

Христо Шадев, роден в гр. Гюмешде, дирижирал църковни хорове в Цариград, Одрин и Кюстендил. Като студент по богословие в Петербург той събирал и старобългарски

ски напели заедно с Ан. Николов. През 1921 г. по поредица събранията в издала литургия с източни църковни песни за едновременно изпълнение.

Анастас Николаев, роден в с. Бугарново, Солунско. През 1900 г. Св. Синод го изпраща в Русия да намери в списъка материали от открятия там старобългарски янтрак. Петербург, в началото на март 1905/1906 г. в Петербург, а през 1921 г. подала в София същите материали и яптраката да се съберат в един том. Той съдържа 17 и 18 век и II част — също то загалева, съдържа тропари и богородични за Господските, Богородичните и някои по-големи светителски празници.

Ан. Николов, дирижирал цели 18 години църковни хорове в Петербург и 6 години в Софийската духовна семинария като учител по пеене.

Александър Кръстец, роден във Видин, дирижирал църковни хорове във Видин, в Лом и във Варна. Устроил и ръководил музикални курсове по църковно диригентство във Варненската епархия, за които цел издал специална двугласна литургия от произведението на руски автори за леко усвояване и изпълнение.

Константин Рамаданов, роден в Кюстендил, ръководил църковни хорове в Кюстендил и София — в храма „Св. Кирил и Методи“ и в „Св. Николай Софийски“. Единствено бил хормейстор на Софийската опера от 1908 до 1929 г. Иван Лозанов, от Санданов. Ръководил църковни хорове в Дупница и в своя роден град. Написал е редица църковни композиции, които са предадени в института за музика при БАН от неговите наследници.

Златан Станчев, роден в Толбухин, ръководил църковни хорове в този град, а също във Варна и Стара Загора. Той е един от основателите на Старозагорската опера и неин последен хормейстор до деня на неговата кончина — 1951 г.

Ангел Букурелиев от Пловдив, ръководил църковен хор в родния си град.

Васил Стоев от Самоков, известен музиковед и фолклорист, дирижирал църковни хорове в Търново, Пловдив и Самоков.

Драгомир Казаков, дирижирал църковен хор в софийския храм „Св. Семчочиславци“.

Георги Лъчев, дирижирал църковен хор в Пловдивската катедрала. По образование той бил химик, математик — асеитрански образован човек.

Иван Халачев от Кюстендил, ръководил църковен хор при храма „Св. Димитър“ в родния си град.

Иван Камбуров, известен музиковед и музикален критик. На младия дирижирал църковен хор при храма „Св. Богородица“ в Карлово.

Петко Стайнов, академик, на младия дирижирал църковен хор при храма „Св. Богородица“ в родния си град Каземъкъ — от 1916 до 1920 г. Той написал и литургийни песнопения, които изпълнявал със своя хор. След това замислил за Германия да създаде янтрак и композиции в Брауншвайгската консерватория. Говорил за посветените часове на българската църковна музика. П. Стайнов и сега си припомня някои митинги от времето на от него „Херувимски песни“ и от концерта „Велики Господски песни нову“, но не може да ги възпроизведе, докато не се намерят нивомите.

Христо Джебков, дирижирал църковния хор при софийския храм „Св. Николай Софийски“ от 1904 до 1919 г.

Ще спомена и имената на музикални дейци от по-новото поколение, които са дирижирали църковни хорове. Това са: Асена Герлева, Владимир Гълъбов, Панабот Димитров (Огето), Александър Наево, Михаил Шехерджиев, Лазар Максимов, Иван Шабов (написал четиригласна литургия за мъжки хор от произведението на руски автори), Борис Тръчков, Светослава Читракова, Илия Йорданов, Христо Мавков, Петър Динев (написал двугласна, тригласна и четиригласна литургия за смесен хор и всонодно баение върху източноръководни и старобългарски напевни), Анастас Николаев (написал четиригласна литургия за смесен хор), Асен Зидаров, Александър Мошев, Данаил Василев, Борис Обришничков, Коста Николов, Иван Стефанов, Боня Соколов и още много други.

От събраните сведения за църковно-диригентската дейност на териториите ни става гънати пали звуците от остана с впечатлението, че тя е дълга висока ограда на обществостта на времето си като полезна, положителна и съдействаща за развитието на хорното дело в България.

Така кадрите, обучени от музикално подготвени учители в диригентски постижение се усъщавали и по-способни от тях — започнали за формиране отделни „народни хорове“, някои много бързо се църковна. Скоро настало им порасало до такива размери, че към 1926 г. възниква мисълта за създаване на „Певески съюз на народните хорове в България“, който да ги обедини под един ръководство с оглед

да се зареботи системно за подигане на художествения им ниво.

Инициативата бе поета от „Софийския народен хор“, преименуван тогава на хор „Разна песен“ с диригент Лазар Максимов. На 13. III. 1926 г. излезе първият брой на списанието, носено извъншното на хорът „Родна песен“. То си бе поставило задачата да подготви позова за свикването на първия събор на народните хорове с дата 8. IV. 1926 г. На 23. X. 1927 г. се състои и уредителният конгрес, който избира управително тяло в състав: председател — Милото Пайдован, секретар — Михаил Гердев, членове Добри Христо, Михаил Теофилов, Александър Морфов и др. Списанието „Разна песен“ от 3-ти брой нататък става вече официален орган на Съюза на народните хорове с редактор Петър Шабов. За главен диригент на Съюза бе определен Добри Христо. Впоследствие през 1935 г. Съюзът бе преименуван в „Български певески съюз“.

Академик Петко Стайнов, който няколко години наред бе член на управителното тяло на съюза, в 1933 г. бе избран за негов председател. С джамбазите на секретар бе каватарен Иван Христов, като редактор на списанието бе определен Христо Брашованов. Със своя голям авторитет и със сериозното си отношение към тази важна за музикалния живот в България певеска организация Петко Стайнов усти да издигне високо нейното значение. Под негово председателство съюзът зареастрира небилай недоволството на хората в нашата страна, като числото на хоровете в градове и села в това време се бе увеличило до 120.

За съжаление голяма част от архивата да съюз изгоря по време на бомбардировките в София (1944). Очелети да продължат му съзго до 1933 г. и затова няма възможност да се дадат подробности, как е протичал неговият организационен живот, който фактически продължи до 1949 г., а формално — до 1952 г.

След 9. IX. 1944 г. начело на съюза като председател застана композиторът Любомир Панков с редактор на списанието композиторът Георги Димитров. Те спомогнаха за продължаването на неговата дейност при новите условия на настоящата в страната ни промяна, свързана с бързата пова на много самодейни и професионални състави. При новата обстановка, след създаването на Комитета за наука и изкуство, певеският съюз като отделна организация бе закрит през 1952 г.

Дружеството на църковните диригенти бе създадено по-късно в съзвучие с Певеския съюз. Трябало да кажем, че отнамеда църковните диригенти гледали „идеалистично“ на тази своя професия и работили всеотдайно, без да обръщат внимание на материалната страна — възнаграждението, което тогава било минимално. С течение на времето обаче, когато запалите на диригентите започнала да се подобряват, числото на кандидатите за тази длъжност нараствало и борбата за диригентските места, свързана с материални негоди, се възпирала. Често пъти се проявявали претенции и предизвикания към отделни диригенти бе зарали тяхната способност, а от лични съображения. Разбира се, че без служебен стабилитет, който да бъде покровителстван от закона, диригентската длъжност не била сигурна, в зависела от капризите на отделни „фактори“ и „малчугати“, които назначавали и уволнявали диригентите по свое усмотрение. Вследствие на всички тези безпокойни в съвкупности оие след свързването на Първата световна война възникнала идеята за създаване общо обединение на църковните диригенти, което да защитават техните интереси. Тази идея обаче можа да се осъществи едва след създаването на „Съюза на народните хорове в България“.

През 1937 г. по инициатива на диригенти от почти всички стопански хорове бе поставено началото на „Дружеството на църковните хорове в България“. На състоятелно се на 28. X. 1937 г. събрание бе избран престокуста и избран първият управителен съвет в състав: председател Добри Христо, подпредседател Петър Шабов, секретар Боня Соколов, каснер Коста Рамаданов, библиотекар Михаил Антонов, контролна комисия: председател Анастас Николаев; членове: Матей Шехерджиев и Арам Вачев. Подготвени на контролната комисия: Михаил Гердев и Михаил Милошев.

Дружеството си бе поставило за цел издигане на нужната висота на църковнохорното пеене в страната, издигане, запазване и разпространение на старобългарския напев, създаване на църковнохоровата с културно-обществена дейност на „Българския певески съюз“, издигането на родното хорно дело и приобщаване на слушателите към ценностите на родните и чужди старинни църковнохорови композиции чрез организиране на общи духовни концерти. Други поставени цели от дружеството естество била да се стабилизира служебното положение на църковни диригенти, като се защитават интересите му срещу възможности на църковните настояатели, да се полжат грижи за увеличаване на техните възнаграждения и за осъществяване на запалите им от джамби, да се издават сборници с музика за диригентите репертоар и др.

За съжаление, животът на дружеството не отпочне в очаквания успех, първо, поради индиферентното отношение на тогавашната власт към претенциите за финансово облекчение и, второ, поради, че изработените положения за избор, назначаването и увольняването на dirigentите от църковните настоятели, както и задължителното им членуване в организацията не бяха официално озакопени от държавната власт, за да им дружеството опора при провеждането на своите задачи. Всичко това подорна авторитета на организацията пред dirigentите и като последиствие голяма част от тях не пожелаха да влязат в нея. В продължение на 5 години едва една четвърт от dirigentите се явиха за членове. Анализирай се отрази и върху творческия живот на дружеството, особено след смъртта на председателя Добри Христов в началото на 1941 г.

Въпреки всичко напредно след това за обединяване творческия живот на църковните хорове и за насочване тяхната дейност към хоризонти чрез сътрудничество с родствената и музикална организация „Български певчески съюз“, дружеството не намери съответна подкрепа нито от държавата, нито от светската тогавашна власт.

А ето как в пречупващия неговата роля председател на певческия съюз, академик Петко Стайнов, при основаването

на дружеството. С писмо № 313 от 16. X. 1938 г. той каза: „Г-н председателю, Българският певчески съюз посредна с нескропяно желание и радост образуващото дружество на църковните хорове dirigentите, които в голямата си част са dirigenti и на „своите хорове“. Само така единично в свое дружество dirigentите на църковните хорове ще могат да разрешават успешно засищаните ги професионални въпроси и по-важното — събират заедно своите знания и опит, те ще могат да очертават и наложат ръководни линии относно съставянето репертоар и изпълване. Издиганото художествено ниво на църковните хорове несъмнено ще се отрази благоприятно върху общото ни хорово дело.“

Българският певчески съюз все подкрепя неостранно всички усилия, които покат това и той смята, че едно сътрудничество в тази насока между двете сродни организации ще е само от полза за хоровото ни дело.“

След 9-ти септември 1944 г. дружеството прекрати своето съществуване. Професионалните интереси на църковните dirigenti се защитават от профорганизацията на църковните служители при ОРПС според установените от Конституцията закони.

Петър ДИНЕВ

Християнството — важен фактор в живота на етнописки и български народи

(Исторически паралели в тяхното минало)

† Християнството — бележит на новата ера, религията на... „робите в свободните, на бедните и безправните, на покорените в раздръжливите...“ (Карл Маркс и Фр. Енгелс, Соч. т. XIV, част II, стр. 409) — се превръща във феномен и символ на народността единство, в победно знаме и обичайна фактор в историческата съдба на народите от Етнописки и България, уверено тържило по пътя на национално обособяване и развитие, държавна самостоятелност, духовно-културен и политически възход.

Държавата и Християнската църква столетия наред са били два главни елемента, тясно свързани по съдба и историческа мисъл и живот на етнописки и български народи. Държавните институти организирани и ръководили своите народи в защита на национално-политическа независимост, а християнската религия дала идеологическа обонявка на тези епични борби, служила като морална опора, подполагала ентусиазма, поддържала народността съзнание и пр.

Древна Египет (изкопанен Асум) е пренесана през гориното на тежки борби, национална вътрешни и страдания. Асумската държава достигнала особено голям разцвет през V—VII век, когато установила тирговска връзка с Византия в Египет, Арабия и Индия. Основа на този политически и стопански възход било християнството, Асумският цар (негус) Абазия (IV в.) претърпял новата религия, в която стария нареджало инструменти за сплотяване на етнописки разнородните племена — негря, кушити, семити — да създаване на вътрешно единство и изграждане самостоятелна народност в авторитета и сила държавя.

Успехта на държавната власт и християнството се увеличили с успех — настъпал златен век в живота на етнописки държавя и царява. Етнописки достигала такова военно могъщество, национална възможа и политическо значение, че била поставена наред с Римската (Византийската) и Персийската империя. Християнската църква профитвала се славяла „едно хорово... свещеници и... голям брой християни в цялата Египет“ в „сум и съседните области“, както свидетелствувала за това Тома Нилполковец, посетил страната през VI в. През този период била положени и осъществяване на етнописки литература с предимно религиозен характер. На езика геез била преведена Библията, както и творенията на св. Отца, събрани в книгата „Керос“.

Обновена от фермента на християнството, силотен от държавната връзка на въртата, въоръжена с пила на народното единство и меч на самостоятелна култура, етнописки били единствените сериозни опоненти и съперници на Византия в Африканския континент, водили столетия наред борба срещу византийските асимилаторски стремления на Александрийската патриаршия (под нейна юрисдикция до 640 г.) в изключва сабата си на самостоятелна, независима и жизнеспособна народност.

Колко много ни папамия всичко това държавия, културен и политически възход на българската държава през IX—X в.

Младата българска държава (от 681 г.), която възникнала в бившите प्रदेश на могъща Византия и обединила центробежните тенденции на единизираните тиво-нари, свободоблабява коопаж на заселените славяни, воляна устрем на Испериховите копия, представлявала нестройна

амалага от хетерогенни етнописки групи със специфични културни възможности и от различни вероно общности. На лице била силна волята държавя, но не съществувала българска народност. Бойните успехи трябвало да бъдат подплатени от единство на народа, за да украине Българин в Европейския Югоизток, да получи признание и да стане равноправен член на Стария континент.

Епохата родила своя законодател — княз Борис I (852—880). Правилно доловил повелите на времето и нуждите на държавата, българският владетел врял в 865 г. християнството — единственият ключ за формирането на народността целост, сигурна гаранция за държавна независимост, неер път за приобщаване на България към дуптурното изследване на християнския Европа. През 886 г. в България прислагодил прохулените от Веломорозови ученици на славянските просветители св. Кирил и Методий. Княз Борис I и неговият велик син и славен български цар Самсон (893—927) с радост посредчили новополици св. Климент, Наум и Аспарух, неперестано поощрявали и естравно подкрепяли техните християнизаторски, книжовни и просветителски дейност в България. В столетия Преслав и в гр. Охрид била създадени културно-просветни школи, които подготвили свещенослужители, учители и книжовници. Християнството, Църквата и писмената начертвали пътя към възхода на българинята, сподели славяни и прабългари в силна българска народност, открили златна ера в живота на българската държава. Средновековна България станала опитие на славянския просвета и църковност, стожер на родолюбие и независимост. В продължителните борби с Византия на политически, църковна и национална самостоятелност укрепяла свободоблюбител български дух. Пораснала военната мощ на българската държава. Тя се превърнала в първоистенно политически фактор на Балканите и се утвърдила като равностепенна във всяко отношение след на своя великан съперник и противник — Източната Римска империя.

През периода от V до VII в. Египет и съседните африкански страни влезали в състава на Византия. Африканското население страдало първо много от своеобразна на византийска феодална администрация. След IV Веломороз (Халкидонски) събор египетските християни се разделили на два враждували лагера: гърци — мелхити (сирйски и египетски православни християни) и копти — иковити (монофизити). Византийската власт предпринала срещу коптите — иковити реална навалителна мерка. Това принудило монофизитиствувателите маси в местното дуптурство да се отържат от архаизацията Александрийския патриарх, да прекратят общенето си с мелхитите, в които въжедали одишотворене на византизма и в 536 г. избрали свой коптски патриарх.

По същия исторически друм на неутрализиране византийското църковно, културно и политическо влияние вървяли и България, които в началото на X в. проявлявали своята автокефална и патриаршия. В 927 г. при българския цар Петър Византия признала патриаршеското достойнство на българския Предстоятел.

Византийското владичество даловолюва изключиво напълно в Африка, че новите завоеватели — арабите (VII в.) не срецнала ипикаква съпротива от местното население — последователно в ридете на ислям наднаи много народи от

Близкия изток и Северна Африка, Етиопия обаче успява да се пребори, отблъсквайки тоталния натиск на мюсюлманските ораи и се запазва като малък християнски остров, сред мюсюлманското море, „единствен в Африка мляк на християнска светлина“ (аяа, В. Турна, Абисиния, Богословска Енциклопедия, т. I).

Етиопската църква преживява тежки времена. Подценена на Александрийската патриаршия, тя попуска да ѝ бъдат изпратени няколко епископи (VII в.). Завоевателите обаче вече били почти унищожили православната патриаршия и въздигнали на нейно място коптския патриарх Вениамин († 669). Така Етиопската църква по силата на необходимостта аляла в лоното на т. н. шехазидоански църква.

Следващите векове (VII—XIII) представяват нав от изпития за етиопската държава, народ и църква. Християнството било животосилит елемент, от който изгнаници невидимите импулси за борба срещу исламологическата и зловредна агресия на държавството (мюсюлман, колониална и етническа), будител на народностно самосъзнание, хранител на национално единство, фактор за опазване държавната независимост, Духовното възбуждане на Етиопия (през XIII—XIV в.) започнало в епископските манастири. Етиопските свещеници и монаси били първите ратници за народна сваят.

Заманчало е тук съществуващо е българското Възраждане и неговия първодец прен. отец Пансий Хилендарски.

В края на четридесетото столетие България, която воста върху плещите си смъртоносните стрели на азиатския полумесец, послужила като спасителен щит за християнска Европа и надала опривряване под тежко юго. Замислила се везио на черна робия (XIV—XIX в.) Политическите поробители — османците и духовните утесители — филипротите — се стремели да изчлват българската народност и, кмето България от Балканския полуостров. В тази безперспективна и мрачна обстановка Българската православна църква се превръща в обединителен център на нацията, гърмоотвод срещу мълчието на асимилаторските диверсии, в крепилни на българския дух. Кирпозоматоанските книжовни традиции и българското културно наследство зорно се съхранявали в родните манастири — Рилски, Зографски, Хилендарски и др. Българският народ, просветяван, подготвян и възбуждан от българската национална църква, успешно припявал през главоските прародители на иерархическата слаба — периоди на Балска възторг и традици уподък — показват изумителна живаост, жертвена въдрост и непоколебима припяряване към вяра и род.

През XVIII в. прва звезда припярявала на робския възгарски небосклон „История славнобългарска“ (1762 г.) на хилендарския монах Отец Пансий обтолка гравео и палания, събдала припяряване в робски см българци и отбелязала първия ден за културното ни възбуждане. Българският народ започнал своето ново битие с печатане на книги, с откриване на училища и с борба за църковна свобода. Църковно-народната борба против фанатичното иго достигнала своята завейта цел — осанованата на автономна Българска екзархия (27 февруари 1870 г.). Така Българската православна църква допала едно невяко своия припярята мощ и народността същност, въздржла и органирала (идеолог на Адриатската епопея бал легендарния дяко Лески) потенциалните сили на българския народ и го повела по пътя към свобода и независимост.

През следните векове и до наши дни Етиопската национална църква трябва да запази веровата вяност на своя народ — гаранция за народностно единство и държавна независимост — от примамките на римокатолическите мисионери. Доминиращи, франсиски и лезуити се опитвали да привлекат Етиопската църква и народ към уния с римския папски престол. Етиопският народ обаче не се поблянало от шедрите обещания иго на папските, нито на протестантските мисионери (от XIX в. насам), а показала своето дълбоко вяжване и вяност към правоцъркестата си национална църква.

Аналогични примери на отримаване църковна независимост отбелязани и в анализите на Българската църква и народност. Първото опити да бъде припяряно българският народ към лоното на Западната църква датират от времето на българския княз Борие I (IX в.), Римските папи Николай I (868—887), Адриан II (867—872) и Йоан VIII (872—882) педопротекторно припярявали българските владетел да премине под юрисдикцията на папския престол. По-успешни били действията в тази насока на белогийна папа Николай III (1196—1216), който успял, макар и за кратко време, да сключи уния с българския цар Калояр (1197—1207). Поради политическите си характер тази уния се оказала нетрайна и скоро била нарушена. До падането на България под османско иго у нас не е имало привърженици на римокатолическата уния с уния с Рим.

Началото за органирваната римокатолическа мисия в България се отнася към XVII в. Тя не постигнала особени успехи. Едва към средата на XIX в. в разгара на църковно-народната борба, се открили възможности за успех на чуждите мисии сред българите. На историческата сцена се появяват протестантските мисионери от бродвете (дружествата) на американската Конгрегационалистична църква и на Методистката епископална църква. Нов подем отбелязали и католическата мисия и унията лезуитична. Националната Българска църква, подобно на Етиопската, решително бранела българската народност от пролиетичните действия на мисионерите, които поставили вречия по пътя за изграждането на българско национално единство. Православното свещенство подкрепело и вдъхновявало народа ни в грандиозната битка за църковна и национална независимост. И двете църкви (Етиопската и Българската) показали своята национална принадлежност и осиново пазили своите народи от чуждоверие и политическо вляние.

Най-новата история на Етиопската църква отбелязва неутигания стремеж на един вярящи народ към автокефалия, към църковна независимост и държавно-политическа самостоятелност. На 28 юни 1959 г. в Каиро при голяма тържественост Абуна Базилус (Василий) бил въздигнат в ранг на Патриарх — Католикос на Етиопската църква.

През тази епоха (10 май 1953 г.) и БПЦ ръководена от същите побуды, на законни исторически и дякоически осановани, възстановил своето древно патриаршеско достойнство. Българският патриарх Кирил, възтъкнал баголюб, историк, патриот и обществени деятел, излязъл на св. Патриарх Етимий (XIV в.) — авторитетен книжовник и родолюбив, бранител на вяра, род и отечество.

Тринадцатата история на свободобитна Етиопия има своя отборач в германската теологична сравнително-палмалата българска държава. Много са сходствата и безбор паралелите, които съпават етноците в българите. Основните гражданни елементи, които съпавят в една обща слаба миналото на тези два борчески народи са: християнството и националната вяря, опладани държавната дяна, определяла историческите път на нашите народи към духовен възторг, свобода и независимост.

И в наши дни народите и държавите на Етиопия и България се вдъхновяват от всечовечния идеал за духовен, културен и материален прогрес, съвместно се трудят за постигане морално-политическо единство и сътрудничество, за възбуждане на социална справедливост и всечовечко благоденствие.

Посещението, което Негово Величество император Хайле Селасие направи от 23 до 26 септември 1964 г. в Народна република България, бе посрещано с радост от цялата българска общност, от народа и християнското изпяряние. То съкрати връзките между българския и етиопския народи, поставя началото на пряка контакти и полезно сътрудничество между нашите страни и националните на църква, открива новата ера на братство и дружба. Етиопската и Българската национална църкви работят неуморно на културно-сocio-поитичко и уверено крачат по пътя на християнско единство, всечовечко разбиращество, правда и мир в света.

асистент Христо Ст. ХРИСТОВ

Проповед против пиянството

О, любезни мои брате! Много жално е да гледа вянои в своето отечество вянои исприлични и безполезна обичая и навици, които много въздржат и вяността и дяноитата вята и материална и морална. Като се качвам на този същия вянои, имам намерение нарочо да посговорим за твоя и моя Вамото братободие да ме въздржат с вяналите и мъчяние.

Ние, брате бгдаре, имаме вявик и обичая много вяти през годината да правим угощения (зафери), които наример

прия кръпане, на вяраници, служба звония в незаконни, праборбе, палатки, поздравяване, честияни, посещавания и др. и много имаме брой. При тези посещавания и служба се издржат твърде различни вятия и латия, богати или пиромания, съезд съгветнои на домакия. В вятията всяко е с миряс: оцет, сол, вянер, маждо, захар или мед и др., но пиемето е без мяко. Ако за актив се похарчи едно, за пиемето — десет. О, нещастие, о, неразумие! При такива служба и уго-

шюния мизантра домакин в неизплатено си месак, не правят помен (задушбана). О, глухотию, о, невожестю! Са. Благовещаваш ни говори за две трапези — една за богати (поробавши) сити, а друга за бедни и сиромаси, гладни... Иродоловци утешават е аз, защото там нищо друго не виждаш, освен връжките, пшавство, преобладност и убийство. Защото безамовният Ирод стори и преобладност, оно се и посече ся. Иоанна Претета.

Тук, братя българе, е нужно да поговорим малко за душевредното пшавство и за неговия лош характер и моли никой да не се отегчава. И ако за нещастие ще се намериш който злощест грешник като мене, който има няколко намерение да се покае и да съсипе с нечистите грехове, а всеки ден се валя в тинята на пшавството, пред такъв човек всякаво поучение е като бисер пред савина (Мат. 7:6). Някой философ е казал: лозата ражда три грозда, т. е. три чашы. Първата е за здраве на човека, втората за веселие, а третата за пшавство. Много са хората спряли на пшавството, а именно — десет. И слушате:

Първо, Пшавицата като ся члпъния стомата с вино, парата и орогелитата сила се качва в главата, затръмчва мозъка, помрачва и смущава ум; изменя разума и пшавицата нико не помни за себе си. Не знае що върши и говори. И ако му се случи нещо лошо или срамно, или парваняване, той на другия ден не помни. С такъв се случва пшавието в Притчеи Соломонови: „Виха ми и не ме боля, смеха ми се, а аз не разбирах“ (23:35).

Второ, Пшавото от никого се не срама, нито стеснява: говори мръсни приказки, безсрамни, неприлични и гнусни; уста му са като напуснато място, изпълнено със срадливи гледи; езикът му е като лопата, която изрива полята, а сърцето му е като съкровище, изпълно със злони. От него нищо добро не излиза, освен злони, както казва Псалмистото: „Лопнат човек от доволно съкровище на своето сърце излезе лошо“ (Лука 6:45).

Трето, Пшавно не пази тайна. Защото, като размыти сърцето, стомачът набъбва зредно с яденото и тайните и ги изкарва наяве.

Четвърто, Пшавството разваля потота и кара към лътско събаряне. Можете търсят жени и жените мъже без време, което не вършат и благословените животни. Заради това и апостоло запрещаша и казаша: „Не се опивайте с вино, в което има лъдство“ (Еф. 5:18).

Пето, Пшавството подбужда явнично сам ярост, гнев, вражда, кавга, разправии, бой и кръвопролитие. Пророк Авия казва: „Кийте започнаха да се разарват поради виното: в те само кийте, но и простино народ, като се пихаха, с ярост се виднаха един срещу друг“ (Ос. 7:3).

Заради това и Соломон укорваша: „Кому горко, кому мълва, кому съжалиние, кому теж и укор: кому сини, червени и кръвни очи? Не ли на пшавицата? (Прит. 23:29—30). Сирах казва: „Не се доважай онак пред явното, защото явното е погубило мизантра“ (Р. 3:29).

Шесто, Пшавството разваля здравето, ослабва телоситата сила, прави да треперят не само ръцете, но и цялата слава; главата е бошна, измътен се човек, окъпан, болест, неварварно остаряване, намалване годините на живота и докарва преждевременна смърт.

Седмо, Пшавството разваля благословенното (имането), погубва богатството, опетнява печалбата. Сирах казва: „Работни, наклонен към пшавство, не ще се обогати (19:1). О, колкато зараша пшавството са дошли от големо богатство до явнично сиромашин!“

Осмо, Като вестественият ямот, така и духовните богатства се загубват с пшавството, защото пшавицит се решава на всякаква грехове. Защото, от грех, от който грешният човек се гнуся или се страхува, или се срамува, в пшавството си не се срамува да го стори, нито се страхува. Пшавицата за един чаша явло или рачия предава като юда или народ на робство и победи. По този начин опетнява семейството си и загубва добродетелите си.

Заради това Златоуст явнично казва: „Пшавството, ако намери в явното измързване, или срамотливост, или разум, или добротост, или смиренност, или справедливост, или багатство, или изобретателност“. И така, ако човек се диваша с пшавството от всички добродетели, не се ли диваша и от своето спасение? Не се ли отчуждава и от небесното наследство? С първо апостолът казва: „Пшавниците няма да наследят царството Божие“ (1 Кор. 6:10).

Десето, Пшавицата, който денем и нощем живее в нечистота и явнично не отрязана, дори да добие на себе си и да се досети за покаяние, като просълва Божините заповеди, по дига Божия гнев със своите грехове, за да му прекъсне живота с напразна смърт и да завърши като самоубиец. А на такъв след смъртта нищо не помага, ни помен, ни разваляне, ни милостия. Бог да пази всеки християнин от таква страсти!

Десето, Душевната гибел на пшавицата е явна и известна. Защото другите грешници могат да се каят, да съжалават, за греховете си, когато надбяга смъртният им час, понеже

имат траден ум. А явното пшавицит умира, как може да се покае, когато явнично не съзнава за себе си? Нима знае, че го е сполетяла непокаяната смърт? Генината (вечната мъжа) е за него неизбежна. Не дай Боже никою таква смърт!

Братя българе! Всички души, които върхоко досега, не ги изкорях, за да покулам явнично, а за да укорям пшавниците: защото явното е създадено от Бога за веселие и здраве на хората, а не за пшавство и вреда. Слушайте, както говорю са. Иоан Златоуст: „Не околветявай явното, явното е дадено да се веселиш, но не да безпшавтаваш; да се смееш, а не да ставаше за смех; да сме здрави, а не да болдуваме; да поправим телоситата явнично и слабост, а не да събаряме душевната сила и здраве“. И пак той на друго място казва: „Пшавството не е породи явното, а породи безмерното явнично. За явнично друго не ни е дадено явното, освен за телоситото здраве, но за това пречка е прехвалването“. От тези думи на горния учител виждате, че не явното е явнично (явнично), но безпшавничното на оник, когато го имат без мъжа.

Пак същият свети (казаша): „Поради безмерното явнично пшавниците са о-безчестни и от най-мръсните безчестовни животни. Защото никое животно не иде, нито нише повече, отколкото му трябва, нито някой може да го принуди да иде или да иде повече, отколкото явнично природата му. А когато човек се опие, макар и никой да го не принуждава, все повече и повече натъква стомача си, та да си намери!“

Такъв е пшавицит характер и Иродовото утешение. Сега трябва да видим, какви са нашите християнски трапези. Еликой си християнини днес служи за здраве на домохозяйствата на един-кой си съвет, или прави помен за укрелите си в трапезата трапеза с ядене и пиене. Но кои и какви явни на тази трапеза? — сродници, приятели, богати и други по-милоти или еднакви с домакина. Ни явнично, които идат, ядат до прешпание и пият до прешпание. А всеки явнично, какъв е явничият явнично и какви безчестия и безпшавности произлизат от него. Много път вместо радост и веселие — сърб в плад. И на таква трапеза нима да се чувт благословение, благодарения и богопроща, а напротив — недостатъците на явничията и пшавицата. А таква гости и гощавки се наричат телесни удоволствия, а не богоугодни и душевни, защото днес ти си ги гощаваш, утре те тебе; да си им; върнали ти — каква душевна полза чаш?

Братя българе! Това шо се рече дотука, не се рече с измерение да се премахне събарането на сродниците и приятелите, което се върши от милост, братство, родинство, приятелство и другарство; това явнично човешкото и не е от забравено, нито грешно. Но грешно е преждането и пшавството, от което, както казахме на-горе, произлизат всякакви безчестия и безчестовни.

Не! Не! братя християнни и домакин! Ако искаш действително да укрелиш на Бога, и трапезата и утешението, което предлагаш на драгични, на служби, за здраве, за покой (дужбо) или помен (подушпа) за укрелите да ти бъде богоугодна, благодаренията и душевната, трябва да бъде подобна на Иродовата, която повика на гости богати, ситни и разточителни (разкошници), но на царската, на която председател е сам Христос, нашата Спасителя и Неговата дружина. А коя е Неговата дружина? — Оник, който се сикат по явничите бедни и сиромаси, сироти и сирвача, гладни и жадни, голя и боля, болни и в тьмнина, слепи, хроми. Таква гости като гощавици и напони и на извирание (ако имаш възможност) нуши всякаво според нуждата в ръката по малко милостия, шпарту го до където трябва с боля думи на обич, утешенията. А които не могат да дойдат като болни, немощни, срамжкани и в тьмнина, да не забравих и тех, но да ги посетят.

От таква гости, о милостивы домакин, ще чувт хладни благодаренията, явнична молитви, благословия и богопрощани, които, като чув мидовъздъхателит Христос на този свет ще ти явнично спорствено, а на оник, като те принесли към праведните, ще каже: „Гладни бях, нахранихте ме, жеден и напоите ме, болен и в тьмнина — посетихте ме и пр... Добавте явнично, благословение на Отца Ми, наследете царството, пригответе ми от създане мира“ (Мат. 25:34). О, блажен и радостен глас, който, дай Боже, асича за чуж. Амин.“

Джаск о. Аверкий по СТОЯНОВ
рълски мотаж

Забележка. Борбата срещу пшавството е била първостепенен дял на християнските цистери от дълбока древност. Ся Василий Велики е оставил калявото слово против пшавството. Против него е отварил не един път своите явнично уста и немядавият църковен витни са. Иоан Златоуст.

Нашите въждрожания, които са палагали големо старание за издването на българския народ, също са считали за свой дял да предизвят народа на от укреление в пшавство. Като убедили зашнично и радает за грешност изпънка и народният въждрожание деси, дългогодишен народен гняв и будител, ратник за църковни и политически свободна, о. Аверкий по Стоянов, браг на Рилския манастир, роден а

гр. Стание Димитров през 1802 г., починал като игумен на Жаблянския манастир на 13. XI. 1881 година.

Син на шведския, той потърсил по-голямо образование в прочутото тогава училище на Рилския манастир, където се и замонашил. Приятел и съученик на о. Неофит Рилски, той заедно с него е учил гръцки език и литература в известните гръцки училища в Мелник и Сер, а по-късно и в Карловице. Почеве от 20 години (от 1835 до 1858 г.) в работя като даровен учител във Видин, Казанлък, Кюстендил и другеле. От 1858 до 1880 г. е игумен на манастира „Св. Иоаким Осоговски“ при Крава паланка. Там става активен участник и политически освободител. В манастира о. Аверкий бил посетен от В. Левски. След тази среща той прегръща с жар идеята за народна революция и веднага дава 100 златни турски лири за делото. Тръгнал от този жест, Левски сполучил му целува ръка. О. Аверкий бил определен да работи за организиране на комитетите в Западна Македония (Плаванишко и Кратовско). „В лицето на игумена отца Аверкия ние,

революционерите, имахме една сигурна прикрита стая, добре запазена и неподозирана за турската власт“, разказва Тодор Пеев, негов и на Левски спътник.

О. Аверкий бил честен да види независима Българска църква и свободна Българска държава. През 1880 г. той се преместил в Жаблянския манастир до Кюстендил, където на следната година (13. XI. 1881) след кратко боледуване починал.

Освен учител о. Аверкий е бил и ревностен проповедник. Произнесъл е и е написал много слова за недела и празниците и за други случаи. Словото му против нивизиството изобилства с риторически похвати, пропито е от библейски и светоотечески думи, действа на слушателя властно и убедително. О. Аверкий говори на западния български диалект; пълният член окочава на „о“ — пълно, глаголят „чува“ се употребява със значение „пазя“ и др.

Архим. НИКОЛАЙ (КАЦАРСКИ)

ИЗ ЖИВОТА НА ЕПАРХИИТЕ

Новини от Аделаида

1) На 22 април 1973 г. Връбница, стана официалното откриване на новия Български источно-православен храм „Св. Петка“ в гр. Аделаида с обслужването на прихода св. Литургия в него. Служи енорийският на съществуване прот. Димитър Ж. Попов, видимо развълнуван, че след петгодишния усилие на нашите сънародници от Южна Австралия, Господ благословил да се осмисли една десетина за всички мечти и на този личен ден да се съберем под покрива на наш, собствен православен храм.

Църковното настоятелство е известно за тази историческа служба писмено всички сънародници. И ето, от рано храмът се изпълва с народ. Виждат се, както тук се наричаме и „северняци“, и „ложници“, и „македонци“ и „тракийци“. Както вначката събира под кралата си малките виленици, така и нашия нов енорийски храм събира в този ден в едно под свещения си купол разпънати чада на нашия народ, дошли в далечна Австралия в различни времена и по най-различни причини. Всички се чувствуват като родни братя с един език и една вяра. И во думите на литургичния възглас „те всички е една уста и е едно сърце славят и благодарят на Бога“, че ги сподоба с тази милост да си имат свой собствен храм. Той е малък, но спретнат, добре подреден и представителен. Всички са радостни и горди, че са успели, въпреки трудностите, да завършат успешно едно църковно и народно дело.

Най-напред о. Попов отслужи водосвет, поръс новия храм и присъстващия народ, а после отслужи утринна и св. Литургия. Стройна, мелодично и молитвено на нашият млад църковен хор. В словото си накрая о. Попов говори най-напред за историческия Вход Господен в Иерусалим, а после и за нашето историческо откриване и вход в новия ни храм. След това той направи от него на църковното настоятелство своята отчет за това как желанието и идеята за нов храм стана дело. Той отведе дан на почет и уважение на всички сънародници, които са допринесли за осъществяването на това народно дело. Прочете подробен списък с имената на инициаторите, помощниците, дарителите, строителите и благоукрасителите на новия храм, завършил напълно — всички и отчасти отгърне. Остава да се подучат към м. октомври, казва о. Попов, от Българската Патриаршия в София 8 голями икономисти иконом и 12 малки. Тогаваше ще се издигне нова икономстена стена, архирейски трон и певница. Дано с Божията помощ това да стане до края на настоящата година, та да поканим епархийския архирей, Навоарският митрополит г. Писиф, да дойде и освети новия ни храм.

Отца Попов прочете едно писмо на г. Васил Стаев от гр. Мари-Бридж, един от най-старите и уважавани сънародници в Австралия, който се извинява, че не може да дойде на това голямо тържество и се обръща към присъстващия народ с думите: „Братя, века ни е честната новата църква! Нека се радваме и да се гордеем, че чрез тази малка църква и ние се нареждаме в числото на цивилизованите емигрантски национални групи в Австралия!“.

Думата взе и Председателя на църковната община г. Тодор Х. Иванов. Той благодарил на всички сънародници, които морално и материално са подкрепили строежа на храма, обрисувал грудния път, който е бил извършен до осъществяването на това хубаво дело и апелирал и за в бъдеще

да има единомислие и задръжност между сънародниците в нашия град.

Времето е доста напреднало, но почти всички остават да присъствуват на първите кръщения в новия храм. „Добро начало“, казват някои от старите. Дано, в скоро време и сватба да видим, докато друг. Сменението кръщава две хубави момичета: Стефка Стоянова Т. Х. и Иванови и Петранка Атанасова Жечева. Кръщения са двете момиченца на М. Ковачев. Следват взаимни честити и сърадвания. Една стара сънародничка благославя родителите, че точно днес довели децата за кръщение и ни пожелава да доживят и венчалата им и то в този храм, в нашия храм. Макар и късно всички отново се нареждат да си вземат от съществува „данафора“ и подучат благословение.

2) Следват дните на Страстната седмица. Повечето от нашите сънародници тук са градяри и тълкото занятие не им позволява да бъдат редовни посетители на дневните служби. Затова пък вечерните са много по-удобни за тях. Особено добре била посетена службата: „Дванадесетте Евангелия“ в четвъртък вечер и „Опелото Христо“ в петък вечер, когато една доста голяма група от нашите сънародници, разделени на две, се редувала в пееенето на трите статии от опелото.

Паметна беше среднощната Великденска служба! Храмът беше пълен с народ! Пасхална радост сянаше по лицата на всички и накрая, когато „ляло по“ на три пъти поздравя с „Христос възресел!“, всички с ентусиазъм отговориха „Наистина възресел!“

3) Българското културно-просветно дружество (Хола) е насрочило за първия ден на нашия Великден пивник (екскурзия) в Националния парк. Всички сега пробват да бъдат пък там. Ами какво ще стане с службата „Второ възреселне?“ — пита някой. Дадо поглед направи пасхалната Вечеря в парна, на открито, след природата — отговори друг. „Глас народен — глас Божий“, казват старите. Така и направихме. Всички хваха Евангелиски разказ на възкресението на Спасителя на различни езици. Ясно беше, че по-старите най-добре разбира прочетеното на роден, български език, а по-младите прочетиаха евангелиски разказ от г. Андрей Н. Владков на английски език.

4) На 13 мй отново сме в нашия нов храм. Не можем още да му се нарадваме! Пък имаме и трон празник днес! Неделя на жените мироносици (празник на жените християнки). Възстановяване на Българската Патриаршия и паметта на нашите Славянски просветители, светите братя Кирил и Методий. Словото на отца, макар и кратко, но обично, засяга и трите празника. Следва кратки молебни и многогледствата за настоящи ни Патриарх — Негово Светейшество Максим. Службата завършва с молитва за здраве, Петохлебие за един имена, църковен настоятел г. Кирил Танков и неговата фамилия.

5) От църква повечето сънародници се отпращат за Националния празник, където е насрочен отново пивник по случай денят на майката. Времето е есенно и затова по-старите и болнавите не са дошли, но в замъна на това, младите пък изпитват крещи хора и ръченици.

6) Добре и 24 мй — денят на българската Просвета и Култура и на Славянската писменост. Към 8 часа вечерта в просторната зала на Българския просветен хол е шумно

и весело. Ще има тържествено чествуване. Разукрасени са околото със знамена и живи цветя се изпълняват със сънародници. В средата на сцената, обичайно с живи цветя, е портретът на основоположниците на нашето възрождение — св. св. Кирил и Методий. Делата с кръшните си гласове огласят салона. Помемото от так са обличени в национална носия — ще бъдат участници в предстоищата програма.

Секретаря на БКПД (Хола) г. Марин Ганчев с кратко слово за великото дело на светите братя и неговото голямо значение за целия славянски род обявява събрането за открито. Почна двучасова разнообразна програма. Най-напред детско хоро изпълнява химна на св. братя: „Върви, народе възродени...“ Редуват се песни и стихотворения от много и много деца, едно от друго по-засияни в по-мили. Има и кратка тезка, кратък концерт: пиано, гитара, акордеон, а от уважение към нашето второ отечество и малко австралийски песни и накрая кръшни български хора и реченици от няколко групи. Четридесет и пет деца участвуват на сцената! Радостни и засмяни, тъй както и ние никога сме празнували този ден в Родината! А роднителите и присъстващите сънародници с носталгични овации посредат изпращат всеки номер.

Кому, обаче, дължим тази хубава програма? Най-вече на двете ръководители: Г-жи Мера Ганчева и Г-жа Зарзала С. Генова. Много насилие, много воли, много труд са положили те в подготовката на децата. Потрудили са се безспорно и самите родители за водят децата за репетициите и са ги подготвили вкъщи относно зададените им стихове. Потрудили са се и много сънародници от женското

дружество за разукрасата на салона и всички подробности около това тържество. Изнасят на обикната благодарност стана във секретаря на Хола г. Марин Ганчев и секретариата на женското секция при Хола г-жа Нелко Райкова, които им поднеса и скромни подаръци при алоудментите на всички присъстващи. И двете ръководители са високо развънсувани и просъдени от тази морална награда.

Преден края секретарят г. Ганчев прави три важни съобщения за децата и родителите:

1) След ваканцията, в събота, 26 май, от 9 до 11 часа продължават отново занятията в българското училище за децата на нашите сънародници във Верджиния.

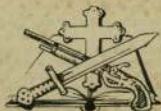
2) От 27 май, неделя, от 11 до 12,30 часа започва българското училище за децата на нашите сънародници от Фулхам.

3) От четвъртък, 21 май, 7 ч. вечерта ще започне курс за възрастни, за изучаване на българския език.

Колко приятно е да се чуе и види как нашата емиграция в странство не само, че по най-тържествен начин отдава дан на почет към свещеното дело на нашите претестители св. Солунски братя Кирил и Методий, но и как на лични работи да продължи свещените завети на светите братя всред подрастващото поколение!

Хвала и чест на всички сънародници и сънароднички, които чрез Хола и Църквата работят и допринасят да се помнят и предават от род в род имената и славата на просветителите на нашия народ и на целия славянски род!

З. ПОПОВА

ИЗ НАШЕТО ГЕРОИЧНО МИНАЛО

Прекършен клас

➤ Беше горещ летен ден. Мръкаше. Тук-там се чуваха още глъч на изкисели морни ораци. Дивната жегла бавно отстъпваше място на южния хлад. Плодородна Тракия притихна. Заспяване и хубавото българско село Гоцеши-Махале (сега Любенова махала).

В адрача дама изтича, обличени в полуградско облекло, незабелязани от никого, прескопиха селото, отоваха се на южния му край и сриха до двора на поп Ено. Почукаха на вратата врата. Становникът бързо излезе и попита:

— Кой е?

— Отче, ела, ела отвори, сиен сме — обиди се явният от пътниците.

Поп Ено, прекършен вече четридесетгодишен, среден на ръст с кръглолиц образ и руса коса беше як, алчест и здравеняк. Дългата му проширена брада се пилеше на меки къдрици. Очите му, ту замислени, ту благо развеселени, неспирно отразяваха това, което възпущае прието му сърце. Той се отпраща червото към пътните врата и отвори.

— А, даскале, ти ли си бил? Влизайте, влизайте по-бързо. Днес си имаме голяма радост в къщи. Родя ми се четвърто дете — момиченце.

— Да ти е честито, отче — обиди се испонзният пътник, — дано Бог помогне, малкит да прохода на свободна земя. Влахоа. В стаята ги посредниа Динка, най-голямата дъщеря на поп Ено.

— Даскале, кой е гостиницата?

— Отче, наш скар гост е дякон Левски.

Поп Ено се стълписа. Той беше слушал много за дякона и поизпити му, но никога не очакваше, че може да му бъде гост. Плахо пристъпи с а неударения радост го прегърна.

— Отче, дошел съм към на гости, към и работа да вършим и то още тази нощ. Да похванем малко, каквото Бог дава и да тръгваме.

След часа тримата се отпращаха към белокаменната църква, извисила снага над селските къщи, блело осветена от лунната светлина. Дяконът остана в големата училищна стая, прикритена до самата църква. Даскал Стефан и поп Ено се прибраха из селото. Лавлаха чучета. Забобушкаха гласовеца. До полунощ училищната стая се изпълни с най-

видните представители на селото. Лицата на всички бяха весели, като че ли отиват на църква на голим, много голям празник. Слагаше се началото на едно дело за общинородна работа. Всички беше готов да участвуват в него и с всичко, каквото може, да помага. Левски дълго им говори. С протастия, но огнені слова завладя думите на всички. В тази нощ на 1869 година се турн началото на тайния революционен комитет в село Гоцеши-Махале. За председател на комитета избраха поп Ено, а за секретар даскал Стефан.

Преди да се разотидат Дяконът предложи да вземат в църква за клетва. Във се завориха. Принтия утринна прохладя. Селото спеше. Само сладкопояна чучулато безгражко си пее на стария църковен брст. В църквата блещукаше кандилце. До св. олтар положиха маса с ярст и св. Евангелие. Всички помолжиха установената клетва. Дяконът се обзуга с пожелание:

— Започваме свята работа. Нужни са големи усилия и преодоляване на всички пречки. Под свода на тая свещеная града, вкопана дълбоко в родна земя, запалихме голяма „гладият“. Бог да помогне тя да lumine в бует огни...

Чу се общ глас:

— Амин, амин... дай Боже...

От тази нощ се започна найистина голяма работа. Поп Ено не знаеше що е починал. Той или ще няма комитета на заседание, или ще чете в развисяна устава, наредбата и писмата на окръжния Старозгорски комитет, или скрипом ще разнася по къщите вестници и списания, издавани в чужбина и тайно преласия.

Все по това време, старозгорски корабджий, за да провалит успеха на народното дело, изпращат в селото протестански мисионери, които тръгват от къща в къща и правят нещери дареция на Библията и протестанска книжница, преведена на роден език.

Поп Ено бързо схвана големата опасност. Уведомява окръжния комитет и получава нареджана заедно с младежите и първенците на селото, най-енергично да пресекат чуждата пропаганда — враг на народа и делото. Това и става.

По знайна и незайни пътища под форма на служебни задължения поп Ено денем и нощем се промъвяваше и в околните селаша наведен под тежестта на скрий товар — даскал пътни с любими за народа книги.

А дойде ли празник, църквата едва лобриаше бого-

мощен народ. С хубава служба, с мелодичен глас, с товали думи старите ще утешат, а младите ще насърчат.

Така преминаха две цели години. Онова се срещна с Лески. Получи нова разпоредба.

— Отче, — каза Диконгът, — време е вече да подготвите младежите на военно изкуство. Военен трябва да се снабди с добро оръжие и добре да изучи правилата на стрелбата!...

Поръчението беше изпълнено. Всен търеше как и по каква начин да се снабди по-бързо и с по-хубаво оръжие. Младежите се разпределиха на малки групи. Един денем, друга нощем, натайно в близката кория се обучаваша на стрелба и ръководения бой. Това не остана скрито за турците.

Беше събота, 20 юни 1872 година. Жетвата е в своя разгар. Млади и стари бързаша да приберат реколтата. Бързаше да осява и семейството на поп Еая. В съботен ден той обикновено се връщаше по-рано от нива. Искаше да се попочинати и подготви за служба. Присечер отидаше в църква да чуе келевалото и накарва умерено правало. И сега направил същото. След службата излезе в църковния двор, огледа с високи зидове. Дому глям и тропот на кони. Излезе на улицата и диваше изтръпна. Голяма турска лопария отбразяше църковния двор. Разбра, че всичко е за него. Да бга няма вече нахле. Брмена в джеба на подрашника, извади списъка на колекциониста хора и с млади промяна:

— Пролетташи... с ами вече е свършено... по за тях, на тях нико не ще узидат!... Разяса спасява на парчета и бързо ги изведе. Изваждаше и посланното нарче, някогаш няколко заплата се извърляха върху му и го свъртаха... За случило се след това с него разказва опитната от турска пародия несен:

Слънцето трети, заждаха...

Сеимени в село дойваха,

и за поп Еяя питаха,

питаха и завоаха.

Вели му рече изнива,

ИЗ ЖИВОТА НА ПОМЕСТНИТЕ ЦЪРКВИ

Храмов празник на Румънската църква „Св. Троица“ в София

На 17 юни т. г., неделя Педесетина, Румънската православна църква „Св. Троица“ в София тържествено отпразнува своя храмов празник. В събота вечерта бе отслужена вечерня с петолубие от Негово Високопреподобие архимандрит Горазд и няколко свещеници. В края на службата, според традицията, на присъстващите богомолци бе раздаден осветен артос (хлеб).

На самия празник, неделя Педесетина, св. литургия бе отслужена от Негово Преосвещено Макарполюския епископ д-р Николай, Ректор на Духовната академия „Св. Климент Охридски“ в съслужение с високопреподобните архимандрити Горазд и Николай (Кацарски), всеблагословения свещеноскомон Димитър Пенев, председател на столичния храм „Св. Петка“, благословените свещеници Анастолей Вадлев и Борис Стояков, възпитатели в Духовната академия, Негово Високопреподобие прот. Александър Мунтяну, председател на Румънската църква и диякон Иван Петкин от Руската църква в София.

На службата присъстваха г. Димитър Тодоров, представител на Комитета при Министерството на външните работи по въпросите на Българската православна църква и религиозните култове, г. г. Жан Башкир и Стелция Дякселеску, представители на Румънското посолство в София, професори от Духовната академия и много верници — румънци и българи.

В края на великата вечерня, които в този ден според църковния устав се отслужават непосредствено след св. литургия, подходящо за празника слово произнесе Негово Високопреподобие архим. Горазд.

След това слово произнесе председателят на Румънската църква, Негово Високопреподобие прот. Александър Мунтяну. Той отбеляза с радост, че тази година се навършват 50 години от осъществяването на румънския храм „Св. Троица“ в София. Това събитие, каза той, ще бъде отбелязано чрез едно тържествено чествуване през и. декември т. г. при участие от специална църковна делегация, която ще пристигне в България специално за този случай. За живящите в София румънци, каза до-внатък о. Мунтяну, този православен храм има особено значение, защото в него се отнасят към Бога молитви и се благодарят Христовото Евангелие на ролна на еза. На наред с румъните тук идват на молитва

изниха още възраха...

Напред го с юмиче мараха,

отзад го с камшиче бияха,

а през „Кабата“ минаха —

покрай мория жетвара —

Динка — дъщеря понова

от далеч го и видяла,

видяла и го познала

а на тайна си думаше:

— Тейдиле, тейле, отиваш,

нази да кого оставиш?...

Поп Еяя се тихо поинила:

— Он ми кази, болон банни,

десни ми ръка пушете,

сблбон да си вземете...

Запък си това изкуди,

вентки го с камшич подбраха

и ески-вара закарата...

На път за Стара Загора, при тежки пътевания и жестоко бой, изкаст от него да каже нико му са другарите. А той е послелия сили само едно нешто:

— Не зная, нито не знаям... Нима другари...

Кийманшият, без много формалности, бързо разпоредил:

— Този орман пазава отведе в Мала Азия и вървете в Дайр-Бекир. Заповядвам с шито да се не среща и никоко нико да му не тоса.

Пробит, изнеможен от дълъг път, без хлеб и вода, между студени каменни зидове, в тиха молитва и очи зверени към роден край, той на ден П еуро в ден — свърши своя земен път. Прешърши се владет житен кам, пълен с едра Загария...

Протоперей Николай Г. ГЕОРГИЕВ

в много българи. Така вървяха от двата съседни народа слушат Христови глас, който ги приканва да обичат Бога от всичкоото си сърце, от всичката си душа, и с всичката си сила, и с всички си разум, и ближия си като себе си (Лук. 10: 27). А това е зов за жертвено служение на Господа, на човена, на отечеството, в което живеем. Обединени от сдвата вяра на светото Православие, прот. този св. оттар българи и румънци отпразнуват молитва към Бога Отца, Сина и Светия Дух — Троица-единостия и неразделна.

Како се обзана към верността, о. Мунтяну ги увери, че той неистинен отпразнува към светия престол успридан молитва за том: Бог да им върнати благодарни сили на Светия Дух, да ги убеди във вербата, да освети живота им.

От свое име, от името на Църковното настоятелство и от името на всички вървещи румънци в София о. Мунтяну благодарил на Негово Преосвещено Макарполюския епископ Николай за това, че той и тази година се е отзовал на отпразнуването му любезна покана да отслужи св. литургия и да предаде на вървещите благодарностите на Негово Светейшество Българския Патриарх Максим;

на г. Димитър Тодоров, представител на Комитета при Министерството на външните работи по въпросите на БПЦ и религиозните култове и на г. г. Жан Башкир и Стелция Дякселеску, представители на Румънското посолство в София за честа, която са направили на храма и на вървещите да присъствуват на богослужението и да вземат участие в тържеството по случай храмовия празник;

на отните архимандрити и свещеници за участието им в богослужението.

На предстоящите на двата православни сестра-църкви Негово Светейшество Българския Патриарх Максим и Негово Блаженство Румънския Патриарх Юстиниан о. Мунтяну молитвено пожелае Бог да ги наваля със здраве и сили за дълготрайно и плодотворно служение за преуспеяние на светите на църкви и за укрепяване на Христовата любов между двата съседни народа.

Особен признателност изказа о. Мунтяну към дългогодишните ръководители на РНР и ИРБ за установените сърдечни и приятелски отношения между румънския и българския народ, като признава изключително тези добросъседски отношения все повече да укрепват в дух на любов и мир.

